

APRÓ KÖZLEMÉNYEK.

Geréb László volt erdélyi püspök halála (1502.)

Az erdélyi püspöki székből 1501 július havában Kalocsára áthelyezett¹ Geréb László érsek elhalálózása évének és napjának megállapítása két szempontból fontos. Nemcsak, mert Hunyadi Mátyás unokaöccse, az újra éledt tudományok lelkes pártolója és a dúsgazdag főpap fényes életpályájának végpontjával ismertet meg, hanem lehetővé teszi egyszersmind azt is, hogy Kálmáncsehi Domonkos, kit II. Ulászló magyar király kegye ép úgy, mint Geréb Lászlót, Erdély főpapi székéből ültetett a kalocsai érseki székbe, az érsekek névsorában az őt jogosan megillető helyet elfoglalhassa. Hihetetlenül hangzik ugyanis, de való tény, hogy bár Kálmáncsehi Domonkos kalocsai érseki állása mellett okleveleink és oklevélzáradékaink egyaránt tanuskodnak, e kiváló főpap nevét még a kalocsai érseki hatóság névkönyvében is nélkülözzük.

Egyesek szerint Geréb László érsek már 1502-ben megszűnt élni, mások szerint csak 1503-ban s ez utóbbiak állításuk igazolására az érseknek Domonkosfalvi János közjegyző által 1503 június 20-ikán szerkesztett végrendeletére hivatkoznak.²

Az érsek halálózási éve és napja azonban végérvényesen megállapítható az esztergomi érseki könyvtár (L. II. 3. jel alatt őrzött) egykorú misekönyve július 26-iki naptárrésze mellé írt bejegyzés segítségével. Ez a bejegyzés, a könyv egykori tulajdonosa, Megyericsei János kolozsi főesperes, erdélyi kanonok és Geréb László kalocsai érsek titkárának saját kezétől ered s így hangzik:

Hoc die in ortu luciferi Reverendissimus in Christo Pater D. *Ladislaus Gereb* de Vyngarth, Regis Matthiae consobrinus, Episcopus Transsylvaniae, ad ecclesiam Colocensem munificentia Wladislai II. Regis Ungariae postulatus: cum viginti et septem annis ecclesiam Transsylvaniae magna mansuetudine et mira in subditos pietate moderatus fuisset: adepto Patriae vocabulo, in pagó haereditario Comitatus Bachiensis Telek nuncupato diem obiit: post LV annum suae aetatis. Sepultus est sub Ar[ea] haereditaria Atthya in Claustro Fratrum S. F. inter duos fratres Petrum Regni Ungariae Palatinum et Matthiam Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae Banum. O quanta gloria modico in pulvere. 1. 5. 0. 2.

E bejegyzésből tehát megtudjuk, hogy Geréb László kalocsai érsek,

¹ Geréb László 1501 június havában még mint erdélyi püspök szerepel; *Orsz. Levéltár* Dl. 21949. *Katona*, *Historia Critica* XVIII. k. 296. l. — 1501 július havában azonban az erdélyi püspöki szék már üres. Kivüláglík ez II. Ulászló magyar királynak 1501 július 27-ikén kelt azon okleveléből, melyben az általa tordai főesperessé és erdélyi kanonokká kinevezett Roskoványi Márton beiktatására az erdélyi püspököt kéri föl; *Katona* id. m. XVIII. k. 301. l.

² A végrendelet szövege *Erdélyhelyi* Menyhért: A kalocsai érsekség a renaissance-korban 104. l.

még mielőtt a szentszék állásában megerősítette volna, bács megyei Telek nevű birtokán 1502 július 26-ikán halt meg 55-ik életében.

E bejegyzésből merített érvünket nemcsak hogy meg nem dőni Geréb László érsek főtebb említett végrendelete, hanem azt még nagy mérvben támogatja is. E végrendelet keltezése t. i. tévesen van közölve. Ez ugyanis nem 1503-ból, hanem 1502 június 20-ikáról származik.³ Annál pedig, hogy egy halálos beteg, a minő ép ez időtájban Geréb László kalocsai érsek volt, életének közeledő végperceit érezve, halála előtt 36 nappal végrendeletét elkészíteti, mi sem természetesebb.

Geréb László kalocsai érsek elhalálozása évének és napjának meghatározása után, most már közvetlen utódja, Kálmáncsehi Domonkos nevét is beilleszthetjük a kalocsai érseknek névsorába.

Kálmáncsehi Domonkost, a ki 1502 szeptember havában Székesfejérvárt II. Ulászló nejének, Kendali Annának menyegzői és koronázási ünnepélyén még mint erdélyi püspök vett részt,⁴ a királyi kegy ugyanazon év végén a kalocsai érseki székbe ültette. S csakugyan 1502 végétől kezdve Kálmáncsehi Domonkos úgy az oklevelekben, mint a királyi oklevelek záradékaiban, mint kalocsai érsek fordul elő.⁵ Az érseki székben azonban Kálmáncsehi sem volt elődjénél, Geréb Lászlónál szerencsésebb. Miként Geréb, ő is alig egy évig maradt kalocsai érsek s már az 1503 szeptember havában a Veszprémből Kalocsára áthelyezett fiatal Frangepán Gergely viseli a kalocsai érseki címet,⁶ kiről azonban már az érseki hatóság névkönyve is említést tesz.

(Szamosújvár)

Dr. Temesváry János

Cossuma Albert képzelt erdélyi fejedelem.

A British Museum könyvtárában a következő című XVII. századi erdélyi tárgyú kis füzetre akadtam:

The arraignment, sentence and execution of Isaac Jacob *alias* Jaques and Casimerus Karsagi for the bloody murther committed on Cossuma Albertus, a Prince of Transylvania, between Gravesend and Rotchester, where now he hangs in chains. London, printed by Roger Vaughan living in St. Martins le Grand. 1662.

Ez a „Where now he hangs in chains“ persze nem Cossuma Albertusra vonatkozik, hanem a gyilkosára, mert Angliában régente

³ Hasonlóan téves Geréb László kalocsai érsek 1502 október 8-iki dátummal közölt oklevelének keltezése is (Az Erdélyi Múzeum eredeti okleveleinek kivonata 91. l. 434. sz.). Az eredeti oklevelen ugyanis a keltezés így hangzik: „Datum Bachie, die dominica ante festum beati Francisci confessoris 1501.“ Ez pedig nem 1502 október 8-ikának, hanem 1501 október 3-ikának felel meg.

⁴ A Századok 1877. évi. 754. l.

⁵ Így pl. az erdélyi káptalan 1503 április 10-ikén bizonyítja, hogy Cseh György gyulafejevári várnagy mindaddig nem adhatja át az újonnan kinevezett erdélyi püspök, Bácskay Miklós megbizottjainak a kulcsokat, míg az erdélyi püspöki székből Kalocsára áthelyezett Domonkos érsektől fölhatalmazást nem hoznak; *Szeredai*, Series episcoporum Transilvaniae 179. l. — Egy 1503-ban kelt oklevél záradékában pedig olvassuk: „*Domínico Colocensis et Bachiensis ecclesiarum canonice unitarum archiepiscopo existente*“ (Egri egyháztörténelmi adatok IV. k. 162. l.)

⁶ Orsz. Levéltár, Liber Dignitariorum 32.

(egész 1834-ig) az volt a szokás, hogy a kivégzett gyilkos testét nem temették el, hanem nyilvános helyen lánczokba verve kifüggesztették s ott hagyták, míg az idő s a dögön élő madarak el nem emésztették.

Mint a címlapból látjuk, az angol közönség hiedelme szerint a meggyilkolt ember *állítólag erdélyi fejedelem* volt s az vala Mr. W. B. Rye, a British Museum egykori hivatalnokának véleménye szerint is, kinek „England as seen by Foreigners” cz. könyve (London, 1865.) először vezetett engem nyomára az esetnek.

Egy korábbi nyomtatott füzet szerint azonban, mely ugyanabból a nyomdából került ki, de még 1661-ben „Cossuma Albertus, a Prince in the Dominions of the King of Poland” volt, tehát a lengyel király alattvalója s miután a német csapatok megverték, földönfutóvá lett és az angol királyhoz jött segedelemért, ki kegyesen fogadta és elégséges ellátást adott neki.

A füzet szerzője úgylátszik hallott valamit harangozni II. Rákóczy György szerencsétlen kimenetelű 1657-iki lengyelországi hadjáratáról s talán Cossuma Albertus nem is volt erdélyi ember. A gyilkosai közül az említett Jaques, Jacomb vagy Jacques a kocsisa volt; Casimerus Kársági pedig az inasa. A gyilkosságot 1661 október 19-ikén (ó stíl szerint) „egy szombati napon” (a mi helyes) követték el két mérföldnyire Rochestertől. Gazdájuk, kinél nagyobb pénzösszeg volt, estefelé a kocsijában elaludt, midőn a kocsisa egy hosszú késsel szíven szúrta és erre mindketten kivonszolván őt a kocsiból, a saját handzsárjával vágta le a fejét.

A két füzet hosszasan leírja a bűntényt és azt is, mint került lépre a két gyilkos. Az inast is fölakasztották, de testét eltemették. Végre a „Mercurius Publicus” 1661 október 24—31-iki, 44-ik száma leírja Cossuma Albertus temetését is, mely „múlt kedden” (tehát október 22-ikén) ment végbe. A tetemet elhozták „to the parish of Strood” (Rochester szomszédja) és onnan a rochesteri székesegyház kanonokjai és a püspöki város és szomszédságának gentryje és városatyái égő fáklyákkal kísérték a székesegyház nyugati kapujáig, hol az énekkar tagjai fogadták a „Te Deum” éneklésével. Isteni tisztelet után az énekkar elkísérte a „Nunc dimittis” éneklésével a tetemet a sírhoz, mely a székesegyház közepén volt ásva. Ezernyi ember özönlött össze ez alkalommal az egyházba és mindenki dicsérte a dékánt és káptalant, amiért oly tisztességes módon temettek el egy ismeretlent, saját költségükön.

Az angol viszonyokkal nem ismerős olvasóim felvilágosítására meg kell említenem, hogy a püspök maga talán azért nem volt jelen, mert ő csakis a dékán és káptalan egyenes meghívására jöhet el és prédikálhat a saját székesegyházában.

A szerencsétlen meggyilkolt ember temetése 1661 október 21-ikén (egy hétfői napon) van a székesegyház lajstromában följegyezve.

A sír helye nincsen megjelölve.

(London)

Kropf Lajos